

## Nr 361.

Godkänd av första kammaren den 11 juni 1930.

Godkänd av andra kammaren den 11 juni 1930.

*Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hospitalsbyggnader jämte en i ämnet väckt motion.*

(Statsutskottets utlåtande nr 189.)

### Till Konungen.

I den till riksdagen den 3 januari 1930 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1930/1931 har Eders Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 52 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden nämnda dag) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den proposition i ämnet, som kunde bli riksdagen förelagd, till hospitalsbyggnader för budgetåret 1930/1931 beräkna ett extra reservationsanslag av 4,700,000 kronor.

Sedermera har Eders Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 21 februari 1930 dagtecknad proposition, nr 150, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden samma dag, föreslagit riksdagen att

I) *dels* besluta, att vid den anstalt för kvinnliga asociala imbecilla, som enligt beslut av 1928 års riksdag skall inrättas genom ändring av det utav Svea trängkår tidigare disponerade kasernetablissemnet i Örebro, skola för en beräknad kostnad av högst 34,000 kronor vidtagas åtgärder för avledande av dagvatten m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för socialdepartementet i sagda statsrådsprotokoll förordat förslag,

*dels ock*, med ändring av vad 1929 års riksdag därutinnan bestämt, medgiva, att sammanlagda kostnaden för omändring av berörda kasernetablissemnet i Örebro må utgöra högst 1,409,000 kronor;

II) besluta, att ombyggnad av första klasspaviljongerna vid Lunds hospital och asyl skall för en beräknad kostnad av högst 209,000 kronor utföras i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Carl Westman

november 1927 uppgjorda ritningar, dock med iakttagande av viss av departementschefen i statsrådsprotokollet förordad jämkning;

III) besluta, att vid Växjö hospital skola utföras ny- och ombyggnadsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordat förslag och för en beräknad kostnad av högst 3,807,600 kronor;

IV) besluta, att vid Vadstena hospital och asyl skola för en beräknad kostnad av högst 481,000 kronor utföras vissa ombyggnads- och ändringsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordat förslag; samt

V) under femte huvudtiteln, avdelningen medicinalstaten samt hälso- och sjukvården, underavdelningen sjukvårdsanstalterna, till hospitalsbyggnader för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 4,700,000 kronor.

I sammanhang med Eders Kungl. Maj:ts förevarande proposition har riksdagen till behandling förehaft en inom riksdagen väckt motion I: 283. vari hemställts, att riksdagen måtte besluta

*dels* att en anstalt för 600 svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön anordnas genom omändring och utbyggnad av det ofullbordade kasernetablissemmentet i Lund,

*dels* att för detta ändamål måtte under nästa budgetår utgå 100,000 kronor,

*dels ock* att såsom en följd härav det av Eders Kungl. Maj:t för nästa budgetår till hospitalsbyggnader begärda extra reservationsanslaget måtte höjas med 100,000 kronor till 4,800,000 kronor.

Till stöd för sitt förslag har motionären anfört följande:

»I proposition nr 150 angående anslag till hospitalsbyggnader avhandlas även frågan om ordnandet av vården om *svårskötta obildbara sinnesslöa*. Som därvid erinras, har denna vårdfråga stått på dagordningen alltsedan början av detta århundrade. Den avhandlades sålunda i den underdåniga berättelse angående undersökning av sinnessjuka och sinnesslöa, som *medicinalstyrelsen* den 8 december 1902 avgav. Efter att hava tillstyrkt, att statsbidrag måtte utgå även till anstalter för obildbara sinnesslöa — dittills hade sådant utgått endast till anstalter för bildbara sinnesslöa — anförde medicinalstyrelsen vid detta tillfälle följande:

'Det synes i själva verket uppenbart, att, även om staten, på sätt ovan föreslagits, lämnar bidrag till de sinnesslösas vård, ett visst antal av dessa kräver ett mera direkt ingripande från statens sida. Det torde med andra ord även för framtiden bliva nödvändigt, att staten ägnar samma omsorg åt vissa kategorier av sinnesslöa som åt det stora flertalet sinnessjuka. Om nämligen av enskilda, kommuner eller landsting anordnade asyler ej skola bliva alltför dyra i anläggning och drift, är det önskvärt, för att ej säga nödvändigt, att de allra mest svårskötta, liksom även de som äro för omgivningen i mera utpräglad grad farliga, kunna från dessa anstalter uteslutas. Särskilt beträffande de sistnämnda synes vården om dem givet böra anses som en statens angelägenhet.

Medicinalstyrelsen har härmed velat betona, att den ovan föreslagna formen för statens omvårdnad om de obildbara sinnesslöa icke kan eller bör utesluta

statens hittills erkända förpliktelse att å offentliga anstalter till vård mottaga även vissa sinnesslöa. Den nuvarande anordningen att intaga sinnesslöa å anstalter, som egentligen äro avsedda för sinnessjuka, är dock utan tvivel från vissa synpunkter ganska olämplig både för sinnessjukvården och för vården om de sinnesslöa, enär den sistnämnda naturligen fordrar i viss mån andra anordningar än den förstnämnda. Dessutom hava hittills platsbristen å statens hospital och asylter samt föreskriften, att sinnesslöa endast i sista hand äro berättigade till inträde, verkat därhän, att mången synnerligen svårskött sinnesslö fått vänta på inträde längre än relativt lättskötta sinnessjuka.

Av dessa skäl torde det vara förtjänt att övervägas, huruvida icke de sinnesslöa, som anses böra vara föremål för vård å statsanstalt, borde hänvisas till en särskild, enbart för vård av dessa avsedda anstalt. Härigenom skulle vinnas dels den fördelen, att sinnesslöa icke vid tävlan om inträde behöfve stå tillbaka för sinnessjuka, dels även att anstalten kunde anordnas uteslutande och speciellt med hänsyn till vården om sinnesslöa och denna på så sätt kunde bliva mera ändamålsenlig än nu är fallet å hospitalen och asylerna för sinnessjuka.

I enlighet med den uti medicinalstyrelsens här anförda yttrande uttalade principen blevo de anstalter för obildbara sinnesslöa (sinnesslöasylter), som — efter det statsbidrag från och med år 1905 börjat utgå till dylika anstalter — begynte att i år efter år stigande antal upprättas av landsting, föreningar och enskilda, icke anordnade på ett sådant sätt, att de kunde lämpa sig för vården av de allra mest svårskötta och de i mera utpräglad grad farliga bland de till vuxen ålder komma obildbara sinnesslöa. Det visade sig snart, att detta medförde betydande olägenheter, i det att det alltsomoftast inträffade, att *obildbara sinnesslöa, som visade våldsamhet eller förstörelselusta eller voro störande genom höga skrik, blevo från de statsunderstödda sinnesslöananstalterna utskrivna till sina resp. hemorter*. Enligt en utredning, som förelåg år 1916 — vilket år denna fråga avhandlades å sinnesslöavårdsmöte i Mariestad — hade utskrivning till hemorterna av dylik indikation under de gångna åren ägt rum i ett 30-tal fall. Vidare framhölls vid mötet ifråga, att det alltemellanåt förekomme, att ansökan om vård av obildbara sinnesslöa blev avslagen, när det av handlingarna framginge, att det vore fråga om mera svårskötta sådana. I anledning härav hade det också ingått klagomål över att de våldsamma, de förstörande och de högljutt skrikande icke kunde vinna inträde å sinnesslöasylterna utan måste behållas i hemmen och å fattigvårdsanstalter. Mötet uttalade sig på grund av den sålunda vunna erfarenheten för att den av medicinalstyrelsen förordade principen, att staten direkt åtager sig denna kategori av sinnesslöa, för vilkas vård de av landsting, föreningar och enskilda personer upprättade sinnesslöasylterna sakna nödiga resurser, snarast möjligt måtte bli förverkligad.

Detta krav blev också beaktat i den följande år för riksdagen framlagda propositionen om nytt hospital vid Hälsingborg, i det att förslaget härom omfattade. förutom 1.200 platser för sinnessjuka, *även 200 vårdplatser för svårskötta obildbara sinnesslöa*, förlagda till två särskilda paviljonger, en för vardera könet. Denna proposition bifölls av riksdagen, som därmed definitivt godkänt principen att vården om de för omgivningen vådliga och eljest svårskötta sinnesslöa bör vara en statens angelägenhet. Vid sedermera uppgjort för-

nyat kostnadsförslag för Hälsingborgs hospital blevo emellertid dessa paviljonger för sinnesslöa icke medtagna, och i skrivelse den 27 augusti 1926, däri medicinalstyrelsen gjorde anmälan till Kungl. Maj:t om Hälsingborgs hospitals fullbordande, anförde styrelsen, att den icke komme att framlägga plan och kostnadsberäkningar rörande omnämnda paviljonger, enär fråga uppstått, huruvida icke till följd av 1925 års beslut i försvarsfrågan ledigblivande kaserner skulle kunna användas till anstalter för sinnessjuka och *sinnesslöa*. I anledning härav verkställde den s. k. kasernkommittén, vilken bl. a. fått i uppdrag att framkomma med förslag rörande den framtida användningen av dylika kasernetablissemang, *en närmare utredning beträffande behovet av vårdplatser för svårskötta obildbara sinnesslöa*, i den mån detta givit sig tillkänna genom intagning å eller anmälan till hospital eller sinnesslöanstalt. Ur denna utredning må följande här anföras:

Vid 1926 års utgång utgjorde antalet å hospitalen intagna sinnesslöa (idioter) sammanlagt 215, därav 130 manliga och 85 kvinnliga. Vid samma tid funnos icke mindre än 403 sinnesslöa anmälda till hospital, därav 263 män och 140 kvinnor. Sålunda utgjorde summan av de å hospitalen vårdade idioterna av mankön och de till hospitalen anmälda manliga sinnesslöa 393 och summan av de å hospitalen vårdade idioterna av kvinnkön och de till hospitalen anmälda kvinnliga sinnesslöa 225. Vidare begärdes uppgifter från de statsunderstödda sinnesslöasylerna angående där intagna, vilka voro så svårskötta, att de med hänsyn till dessa anstalters bristande resurser borde överflyttas till statsanstalt. Dessas antal uppgavs till sammanlagt 122, därav 76 av mankön och 46 av kvinnkön. Läggas dessa siffror till de ovannämnda, blir behovet av platser för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön 469 och för svårskötta obildbara sinnesslöa av kvinnkön 271. Vidare ifrågasatte kasernkommittén, att det å statsanstalterna för svårskötta obildbara sinnesslöa, bland vilka ju finnas åtskilliga med epilepsi behäftade, även skulle kunna mottagas fallandesjuka, som icke varit från barndomen sinnesslöa men hos vilka det med åren utvecklats en epileptisk demens. Då antalet till hospitalen anmälda med epileptisk sinnessjukdom vid tidpunkten ifråga utgjorde 147, därav 89 män och 58 kvinnor, skulle alltså behovet av platser å statens anstalter för svårskötta obildbara sinnesslöa bliva 558 för män och 329 för kvinnor (jämför tablan å sid. 12 i propositionen). Emellertid framhöll kasernkommittén i denna sin utredning, att behovet ifråga säkerligen är större än dessa siffror utvisa, då det å fattigvårdsanstalterna torde finnas åtskilliga svårskötta sinnesslöa, för vilka det, på grund av svårigheten att under nuvarande förhållanden få in dem å specialanstalt (hospital eller sinnesslöasyl), icke gjorts någon anmälan till sådan anstalt.

Efter det denna utredning med skrivelse den 12 januari 1928 ingivits till statsrådet och chefen för socialdepartementet, upptogs frågan av denne, som i ett *anförande till statsrådsprotokollet för den 22 juni 1928* bl. a. yttrade följande:

'Vid anmälan till statsrådsprotokollet över socialärenden för den 20 mars 1928 av frågan om anslag för budgetåret 1928—1929 till hospitalsbyggnader berörde jag, i samband med behandling av spörsmålet om vården av asociala imbecilla, även frågan om vården av svårskötta obildbara sinnesslöa. Jag anförde därvid bland annat att, enligt vad som framginge av en utav professor A. Petréin inom kasernkommittén verkställd och av kommittén med skrivelse den 12 januari 1928 till mig överlämnad utredning, antalet sinnesslöa av denna kategori vore så stort, att, för ett tillfredsställande omhändertagande av de-

samma, omfattande särskilda åtgärder syntes erforderliga, därvid andra möjligheter för frågans lösning än ett ingripande från statens sida knappast kunde tänkas. Beträffande sättet för ett effektivt ordnande av denna vård syntes det ligga närmast till hands att för ändamålet använda ett eller flera kasernetablissemment. Vid de preliminära överväganden, som jag i samråd med chefen för försvarsdepartementet ägnat förevarande spörsmål, hade jag funnit det av Svea ingenjörskårs fästningsingenjörkompani disponerade etablissement å Vaxön böra i första hand ifrågakomma, därest detta bleve ledigt. Det hade vidare preliminärt ifrågasatts att anordna ytterligare vårdplatser inom det invid Lund belägna kasernetablissemment, vilket icke blivit färdigställt för sitt ursprungliga ändamål.

I anslutning till vad jag i statsrådsprotokollet för den 20 mars 1928 anfört i ämnet anser jag önskvärdt, att särskilda åtgärder från statens sida med det snaraste vidtagas för ett tillfredsställande ordnande av vården av svårskötta obildbara sinnesslöa. Sådana åtgärder synas motiverade ej blott av nuvarande brist på vårdmöjligheter för åsyftade abnormkategori utan även av den omständigheten, att — enligt vad medicinalstyrelsen vid olika tillfällen framhållit — den hittillsvarande anordningen med intagning av vissa idioter å sinnessjukvårdsanstalter måste anses mindre lämplig ur sinnessjukvårdens synpunkt. Att staten nu griper sig an med denna uppgift torde vara så mycket mer påkallat, som det synes möjligt att för ifrågavarande ändamål taga i anspråk ledigblivande kasernetablissemment. På grund av kasernkommitténs uppdrag att utreda frågan om lämpligaste användningen av sådana etablissement torde det ankomma på kommittén att i första hand upptaga frågan om detta vårdbehovs tillgodoseende på angivet sätt. Genom beslut den 14 juni 1928 har också Kungl. Maj:t uppdragit åt kommittén att med biträde av särskild sakkunnig närmare utreda frågan om användande av förenämnda kasern å Vaxön till anstalt för vård av vuxna obildbara sinnesslöa. I denna kasern kan emellertid, såsom av det förut anförda framgår, icke inrymmas på långt när hela det antal, för vilket vård å statsanstalt kräves. Ytterligare åtgärder torde alltså bliva erforderliga, och i enlighet med vad nyss anförts synes det påbörjade men ej färdigställda kasernetablissemmentet invid Lund närmast böra komma i fråga såsom ytterligare anstalt för ändamålet. För bedömande av storleken av en eventuell anstalt i sistnämnda etablissement kräves emellertid uppenbarligen ett ståndpunktstagande till frågan om avgränsningen av statens vårdnad beträffande obildbara sinnesslöa. Det synes därför böra, innan beslut fattas om storleken av sist avsedda anstalt, övervägas, huruvida, såsom Petrén föreslagit, till de svårskötta obildbara sinnesslöa, för vilka staten bör ombesörja vården, även böra hänföras *dels* vuxna obildbara sinnesslöa, vilka lida av epilepsi, *dels* ock vårdbehövande patienter, vilka lida av kronisk epileptisk sinnessjukdom. Spörsmålet om de sistnämndas omhändertagande är visserligen att betrakta såsom en sinnessjukvårdsfråga, men därest praktiska vårdsynpunkter kunna anses tala för att i nämnda samband ordna denna del av sinnessjukvården, lär det hinder härför ej böra möta. I detta sammanhang torde slutligen böra tagas under övervägande ett av Petrén även framställt, av praktiska synpunkter förestavat förslag om att imbecilla skulle i viss utsträckning kunna intagas å anstalt för svårskötta obildbara.

Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i nu angivna hänseenden, synes medicinalstyrelsens yttrande och förslag i ämnet böra inforas.

I det sålunda av medicinalstyrelsen inforade yttrandet i ärendet, som är refererat å sid. 11—12 i propositionen, underströk styrelsen återigen sin tidigare uttalade uppfattning rörande *olämpligheten av att å sinnessjukhusen mot-*

taga även vissa sinnesslöa och rörande behovet av särskilda statsanstalter för svårskötta obildbara sinnesslöa.

I enlighet med den dåvarande departementschefens ovan berörda uttalande till statsrådsprotokollet, varav utdrag översändes till kasernkommittén, uppgjorde denna därpå förslag till anordnandet av anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa dels vid det av Svea ingenjörskårs kustingenjörskompani hittills disponerade kasernetablisement å *Vaxön*, dels ock vid det ofullbordade kasernetablisementet i *Lund*. Förstnämnda förslag, som med hänsyn till platsens mera begränsade utrymme avsåg anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av kvinnkön, då behovet av platser för dylika — som av det ovan anförda framgått — är mindre, ingavs den 27 februari 1929, och sistnämnda förslag, som alltså avsåg anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön, ingavs den 30 september 1929. Av dessa anstalter beräknades den för kvinnor, som skulle få 305 platser, draga en kostnad av 2,025,650 kronor, och den för män, som skulle få 612 platser, draga en kostnad av 4,200,000 kronor.

Något anslag för påbörjandet av dessa anstalter begäres emellertid icke i årets proposition om hospitalsbyggnader. Visserligen ansluter sig departementschefen till den uppfattningen, att det bör ankomma på staten att omhändertaga vården av de svårskötta obildbara sinnesslöa, vilka icke lämpligen kunna vårdas å kommunala anstalter av ena eller andra slaget, men anser han dock, att sinnessjukvårdens krav måste äga företräde framför sinnesslövårdens, då det under rådande förhållanden möter stora svårigheter för beredande av anstaltsvård även för nyinsjuknade och botliga fall och då det förhandenvarande platsbehovet för sinnessjuka är förhållandevis vida större än det för sinnesslöa.

I anledning av denna departementschefens motivering för sin underlåtenhet att begära anslag för lösandet av den sedan snart 30 år tillbaka aktuella frågan om anstalter för vård av svårskötta obildbara sinnesslöa, trots det förslag till dylika anstalter nu blivit framlagda, må framhållas, att det enkla faktum, att det erfordras flera vårdplatser å statsanstalt för sinnessjuka än för sinnesslöa, ju icke bör vara det avgörande för ståndpunktstagandet i det föreliggande ärendet, utan att frågeställningen bör vara denna: Vilket behov är mest trängande, sedan de hittills beslutade anstalterna för sinnessjuka samtliga blivit färdiga, att de återstående erforderliga vårdplatserna för sinnessjuka anskaffas eller att det kommer till stånd anstalter för de allra mest svårskötta av de obildbara sinnesslöa?

För bedömande av denna fråga har man att erinra sig följande: Totalbehovet vårdplatser för sinnessjuka är — bortsett från Stockholm, Göteborg och Malmö, vilka städer själva skola ombesörja vården av sina sinnessjuka — beräknat till c:a 16,000, motsvarande 3 pro mille av befolkningen. Av dessa platser fattas visserligen i närvarande stund bortemot 4,300, men genom de vid 1928 och 1929 års riksdagar beslutade sinnessjukanstalterna i Vänersborg och Jönköping samt vid Umeå och den psykiatriska kliniken i Lund erhållas sammanlagt c:a 2,830 nya vårdplatser för sinnessjuka. Vidare är det att märka, att dessutom kommer under de närmaste åren ytterligare över ett 1,000-tal platser, som nu upptagas

av sinnessjuka från de nämnda tre storstäderna, att bli disponibla för sinnessjuka från landet i övrigt. Man bör väl kunna utgå ifrån att, när de hittills beslutade sinnessjukanstalterna blivit färdiga och därmed vårdplatser för sinnessjuka å statsanstalter komma att finnas till ett antal av c:a 14,550, motsvarande något mer än 2.7 pro mille av befolkningen, de i propositionen berörda *nuvarande* svårigheterna att kunna bereda plats för även nyinsjuknade och botliga fall icke skola fortfaara, utan att alla sinnessjuka, vilka äro i mera trängande behov av vård å sinnessjukhus, då skola kunna mottagas å sådant.

I den skrivelse med översikt rörande kostnaderna för anskaffandet av de återstående vårdplatserna å statliga sinnessjukhus och sinnesslöanstalter, som medicinalstyrelsen den 10 december 1929 ingivit till Kungl. Maj:t, voro tvenne alternativförslag uppgjorda rörande den ordning, i vilken byggnadsarbetena ifråga borde utföras. Enligt *det ena alternativet* skulle utvidgning av Växjö hospital med 480 platser påbörjas under nästa budgetår, men ombyggnad av kasernetablissemnetet i Lund för anordnande av en anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa män med c:a 600 platser undanskjutas till budgetåret 1933—1934. Enligt *det andra alternativet* åter skulle denna anstalt påbörjas under nästa budgetår, men utvidgningen av Växjö hospital — utom i vad anginge vissa mindre anordningar beträffande vattenledningen — uppskjutas till budgetåret 1933—1934. Av dessa alternativ har departementschefen anslutit sig till det förstnämnda, emedan det med Växjö hospitals utvidgning skulle erhållas 480 nya platser för sinnessjuka, medan man med Lunda-anstalten ifråga endast skulle vinna det antal vårdplatser för sinnessjuka, som för närvarande upptages av idioter av mankön (c:a 130). I betraktande av det ovan sagda rörande tillgängligt antal vårdplatser av statsanstalter för sinnessjuka, när de nya sinnessjukhus, som äro av riksdagen beslutade, blivit färdiga, kan det dock starkt ifrågasättas, om det *då* icke är allra mest av behovet påkallat, att fattigvårdsanstalterna och hemmen befrias från sådana obildbara sinnesslöa, vilka äro så svårskötta, att de statsunderstödda sinnesslöasylerna icke kunna vårda dem. Därtill kommer ju, att med statsanstalterna för svårskötta obildbara sinnesslöa vinnes även, att den nuvarande, av medicinalstyrelsen vid upprepade tillfällen påtalade olägenheten att behöva vårda dylika sinnesslöa tillsammans med de sinnessjuka blir undanröjd.

Till belysande av vad slags patienter det är som under nuvarande förhållanden på grund av svårskötthet utskrivas från de statsunderstödda sinnesslöasylerna må ett par exempel anföras från den utredning rörande behovet av vårdplatser för svårskötta obildbara sinnesslöa, som kasernkommittén verkställt:

Från en asyl för vuxna obildbara sinnesslöa av mankön lämnades rapport om 6 dylika, som blivit där intagna. Därvid meddelades, att beträffande två av dem hade utskrivning beslutats, enär de voro omöjliga att vårda, men ännu efter fyra månaders förlopp efter detta beslut hade de icke blivit avhämtade, enär kommunerna ifråga icke kunnat bereda dem plats på annat håll.

Från en annan sinnesslöasyl lämnades följande meddelande om en därstädes intagen svårskött, likaledes manlig sinnesslö: 'Han sliter av sig alla kläder och

förstör allt, som finnes i hans närhet, samt är tidvis mycket våldsam. Ansökan för inträde har gjorts vid Nyköpings-, Vadstena och Västerviks hospital samt vid Motala och Linköpings upptagningsanstalter. Vi vore ytterst tacksamma, om vi kunde få honom placerad någonstans med det allra första.'

Departementschefen yttrar (sid. 19), att under tiden, till dess anstaltsbehovet för de svårskötta obildbara sinnesslöa kan bliva genom statens försorg tillgodosatt, få dessa sjuka omhänderhavas på fattigvårdsanstalterna. Det ligger emellertid i öppen dag, att sinnesslöa av här ifrågakommande art, vilka för övrigt ofta även äro störande genom höga tjut, måste bereda de åldringar, för vilka fattigvårdsanstalterna äro avsedda, mycken oro och vantrevnad. Det torde därför icke kunna bestridas, att den förutvarande chefen för socialdepartementet hade aldeles rätt, när han i sitt ovan återgivna anförande till statsrådsprotokollet framhöll önskvärdheten av att särskilda åtgärder från statens sida *med det snaraste* vidtoges för ett tillfredsställande ordnande av vården av svårskötta obildbara sinnesslöa. Behovet härav är emellertid allra mest trängande beträffande dylika sinnesslöa *av mankön*. De anstalter, varå dessa under nuvarande förhållanden äro omhändertagna, nämligen fattigvårdsanstalter och sinnesslöasyler, hava nämligen i allmänhet uteslutande kvinnlig personal och denna är icke sällan utsatt för fara från manliga sinnesslöa, som äro opålitliga och våldsamma.

Av skäl, som nu blivit anförda, synes det mig icke böra ifrågakomma, att den planerade anstalten för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön uppskjutes. På det att riksdagen må kunna taga ståndpunkt till denna anstaltsfråga bifogas därför här *dels* kasernkommitténs förslag i ärendet (Bilaga I) *dels ock* medicinalstyrelsens den 14 februari 1930 avgivna yttrande över det samma (Bilaga II). Som av detta yttrande framgår har medicinalstyrelsen i princip intet att erinra mot anordnandet av en anstalt för manliga svårskötta obildbara sinnesslöa av den föreslagna storleken genom omändring och utbyggnad av det ofullbordade kasernetablissemmentet vid Lund. Däremot önskar medicinalstyrelsen några ändringar i det av kasernkommittén framlagda förslaget och har i detta hänseende framlagt tvenne alternativförslag. Det ena av dessa, betecknat 'Alternativ A', som endast innefattar några smärre ändringar beträffande trappornas anordnande m. m. i den redan befintliga kasernen, skulle öka kostnaden — vilken emellertid enligt byggnadsstyrelsens uppfattning av kasernkommittén räknats 100,000 kronor för högt — med 7,000 kronor. Det andra ändringsförslaget, betecknat 'Alternativ B', vilket är mera omfattande, i det att enligt detta administrationslokalerna icke — som kasernkommittén föreslagit — skulle förläggas till den befintliga kasernbyggnadens souterrainvåning utan till en nyuppförd byggnad, skulle öka kostnaden med enligt medicinalstyrelsens beräkning 64,000 kronor, enligt byggnadsstyrelsens beräkning 40,000 kronor.

Även om riksdagen icke skulle anse sig böra bestämma, vilket av dessa alternativförslag som är att föredraga, förrän Kungl. Maj:t prövat den frågan, synes detta icke behöva utgöra något hinder för att riksdagen redan i år fattar principbeslut om denna anstalt och anslår något mindre belopp för nästa budget-

år, exempelvis 100,000 kronor, på det att utarbetandet av arbetsbeskrivningar för de byggnader, om vilka ingen tvekan råder, kunna utan uppskov påbörjas och även planeringsarbeten kunna komma till utförande redan under nästa vår.

Givetvis vore det mest önskvärt, om både detta byggnadsföretag och utvidgningen av Växjö hospital kunde samtidigt igångsättas, och, skulle budgeten för de kommande åren icke tillåta belastning med de härför erforderliga utgifterna, borde det väl inte vara alldeles otänkbart, att de för anordnande av anstalterna för svårskötta obildbara sinnesslöa erforderliga pengarna toges ur rusdrycksmedelsfonden, då det ju dock förefinnes något samband mellan alkoholism och idioti. I detta sammanhang må för övrigt erinras om att det vid 1921 års riksdag beslöts att ur denna fond taga 4 miljoner kronor till uppförandet av hospitalet vid Hälsingborg. Skulle det emellertid icke låta sig göra att samtidigt börja med den planerade sinnesslöanstalten i Lund och med utvidgningen av Växjö hospital, då torde ovan anförda förhållanden tala för det av medicinalstyrelsens alternativförslag, enligt vilket anordnandet av en anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön skulle gå före utvidgningen av Växjö hospital.

Vad beträffar det av kasernkommittén uppgjorda förslaget till anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av kvinnkön, vill jag inte ifrågasätta något anslag härtill vid denna riksdag, då det med hänsyn till av medicinalstyrelsen gjorda anmärkningar möjligen kan behöva tagas under närmare övervägande, om nybyggnaderna böra få någon annan placering än den föreslagna. Vad åter angår förslaget till anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön kan som skäl mot uppskov med dess anordnande till vad som ovan anförts även nämnas, att enligt det med Lunds stad, i anledning av Södra skånska infanteriregementets förflyttning från staden, upprättade avtalet, skall staten — därest denna sinnesslöanstalt icke blivit färdig att tagas i bruk den 30 september 1934 — åt Lunds stad erlägga ett till 20,000 kronor höjt årligt skadeståndsbelopp. För att anstalten skall kunna vara färdig till nämnda tidpunkt, torde emellertid erfordras, att beslut om densamma fattas vid årets riksdag.»

Vid prövning av Eders Kungl. Maj:ts i förevarande proposition framlagda förslag har riksdagen först till behandling upptagit frågan om ordnandet av vården av svårskötta obildbara sinnesslöa, i vilken fråga, såsom nämnts, motion ock väckts inom riksdagen.

Såsom statsrådsprotokollet utvisar och i motionen erinrats, har denna vårdfråga stått på dagordningen alltsedan början av detta århundrade. Sålunda beslöt redan 1899 års riksdag en skrivelse till Eders Kungl. Maj:t med hemställan om utredning och förslag rörande åtgärder för att genom statens medverkan bereda vård åt sådana sinnesslöa, vilka enligt gällande bestämmelser icke kunde vinna inträde på då befintliga, huvudsakligen för bildbara sinnesslöa avsedda anstalter. Enligt riksdagens dåvarande mening borde statens medverkan ske genom bidrag till de årliga underhållskostnaderna. Huru frågan sedermera utvecklats sig, framgår av statsrådsprotokollet (sid. 8—14) ävensom av ovannämnda motion, vartill riksdagen tillåter sig att hänvisa.

I den föreliggande propositionen har departementschefen uttalat den uppfattningen, att det bör ankomma på staten att omhändertaga vården av de svårskötta obildbara sinnesslöa, vilka icke lämpligen kunna vårdas å kommunala anstalter av ena eller andra slaget och som icke heller höra hemma på sinnessjukhusen samt att anordna för detta ändamål erforderliga anstalter. Emellertid har departementschefen, under erinran om kasernkommitténs förslag angående tillgodoseende av ifrågavarande behov, nämligen genom omändring och utbyggnad av det ofullbordade kasernetablissemnetet i Lund till en anstalt för obildbara sinnesslöa män och inrättandet av en anstalt för obildbara sinnesslöa kvinnor i kasernetablissemnetet å Vaxön, på anförda skäl funnit sig nu icke vara beredd att för innevarande års riksdag framlägga förslag i ämnet. Vad särskilt angår kommitténs förslag om en sinnesslöanstalt i Lund, har förslaget härutinnan visserligen synts departementschefen i stort sett vara ändamålsenligt och väl ägnat att läggas till grund för en proposition och någon erinran har ej heller synts departementschefen kunna framställas mot det avtal mellan Eders Kungl. Maj:t och kronan, å ena sidan, och staden Lund, å den andra, som kasernkommittén preliminärt undertecknat och som utgår från att berörda kasernetablissemnet skall inredas till sinnesslöanstalt, men departementschefen har dock, såsom nyss nämnts, med hänsyn till de beräknade kostnaderna under vissa budgetår ansett, att jämväl avgörandet av denna fråga bör tillsvidare undanskjutas.

Då riksdagen, som delar departementschefens uppfattning därom, att det bör ankomma på staten att omhändertaga vården av de sinnesslöa, varom fråga är, till prövning förehaft spørsmålet om anstalters anordnande för dessa, har riksdagen, med hänsyn till det samband kasernkommitténs förslag i ämnet äger med frågor om ersättning till därav berörda städer i anledning av förluster på grund av den år 1925 beslutade nedskrivningen av försvarsorganisationen, ansett starka skäl tala för att utförandet av de byggnadsföretag, som erfordras för statens övertagande av berörda vård, till tiden sammanfaller med genomförandet av 1928 års hospitalsbyggnadsplan. Och då sagda byggnadsföretag hava ett denna plan närliggande syfte, torde de båda grupperna av byggnadsföretag böra betraktas såsom ett helt, så att sinnesslöanstalternas uppförande kommer att ingå såsom ett led i byggnadsplanen.

Behovet av att åtgärder snarast vidtagas för beredande av vård åt de svårskötta obildbara sinnesslöa å för dem avsedda anstalter lär vara ostridigt, och starka skäl synas fördenskull tala för, att ytterligare uppskov med frågans avgörande undvikes. Riksdagen vill erinra om, att med hänsyn till platsbristen på sinnessjukhusen intagande av sinnesslöa å dessa som regel endast äger rum i trängande fall samt att flertalet av de svårskötta och obildbara sinnesslöa därför måst omhändertagas av fattigvårdsanstalterna, där de mera sällan kunna erhålla nödig vård och varest de vålla obehag för andra intagna. Störst synes förenämnda behov vara i fråga om dylika sinnesslöa av mankön.

Enligt den propositionen närslutna översikten över beräknade kostnader för nyanskaffning av hospitalsplatser m. m. under budgetåren 1928/1929—1937/1938 skulle de ifrågasatta arbetena med omändring och utbyggande av

kasernetablissemnetet i Lund till en statlig anstalt för vård av svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön, för vilka behov av anstaltsvård, enligt vad nyss nämnts, synes störst, icke taga sin början förrän under budgetåret 1933-1934.

På grund av vad ovan anförts och jämväl ur andra synpunkter har riksdagen emellertid kommit till den uppfattningen, att det icke kan anses försvarligt att, på sätt sålunda ifrågasatts, uppskjuta anordningars vidtagande för beredande av vård å en statens anstalt för de sinnesslöa av mankön varom fråga är. Riksdagen vill erinra om, att medicinalstyrelsen, som visserligen ifrågasatt vissa ändringar i det av kasernkommittén framlagda förslaget och i detta hänseende framlagt två alternativförslag, i princip icke haft något att erinra mot anordnandet av en anstalt för manliga svårskötta obildbara sinnesslöa av den av kasernkommittén föreslagna storleken genom omändring och utbyggnad av kasernetablissemnetet i Lund samt att, sedan riksdagen numera i huvudsak godkänt förberörda avtal mellan Eders Kungl. Maj:ts och kronan, å ena sidan, samt Lunds stad, å andra sidan, riksdagen ock i princip uttalat sig för, att anstalten skall komma till stånd. Under erinran om att enligt byggnadsstyrelsens beräkningar maximikostnaden för anstalten skulle utgöra 4,140,000 kronor, har riksdagen förty ansett, att för anstaltens färdigställande snarast möjligt förberedelser härför böra utan dröjsmål vidtagas. I de avseenden, där alternativa förslag förekommit, förväntar emellertid riksdagen, att förslag härutinnan underställes nästkommande års riksdag.

Såsom ytterligare stöd för den ståndpunkt, riksdagen sålunda till nu berörda fråga intagit, vill riksdagen framhålla, att enligt meromnämnda avtal med Lunds stad staden skall för tiden från och med den 1 juli 1930 och intill dess sinnesslöanstalten blivit färdig och tagits i bruk av kronan bekomma ersättning, som *för tid intill den 30 september 1934* skall utgå med belopp, beräknat efter 12,000 kronor för helt år, samt *för tid efter den 30 september 1934* med belopp, beräknat efter 20,000 kronor för helt år. Det synes ock riksdagen lämpligt, att arbetskraft, som under närmaste tiden icke behöves för andra under byggnadsstyrelsens regi stående arbeten, så långt möjligt är disponeras för utförande av de arbeten, varom nu är fråga.

Vad beträffar de för nästkommande budgetår erforderliga medlen för förberedande arbetens igångsättande, synas dessa kunna begränsas till det av motionären föreslagna beloppet, 100,000 kronor. Enligt vad riksdagens vederbörande utskott under hand inhämtat, torde emellertid å hittills för hospitalsbyggnader anvisade anslag så stora reservationer komma att uppstå, att höjning av det för nästa budgetår äskade anslaget på grund av riksdagens beslut icke behöver ifrågakomma. Riksdagen vill i detta sammanhang hava såsom sin mening uttalat, att, därest det ur budgetsynpunkt skulle visa sig erforderligt, anslag för anordnande av nu berörda anstalt torde under kommande budgetår böra beredas av medel fonderade utav rusdrycksinkomster.

Vad härefter angår Eders Kungl. Maj:ts förslag om anvisande för nästkommande budgetår av återstoden av det belopp, som beräknats för omändring

av Västmanlands trängkårs kasernetablissemment i Sala till anstalt för manliga asociala imbecilla, har förslaget härutinnan icke givit riksdagen anledning till erinran.

I överensstämmelse med vad Eders Kungl. Maj:t föreslagit beträffande åtgärder för avledande av dagvatten från området för sinnesslöanstalten i Örebro, vilka åtgärder synts riksdagen erforderliga, har riksdagen ock medgivit, att ett belopp av 34,000 kronor beräknas för sagda ändamål samt att till följd härav den av riksdagen fastställda högsta kostnadssiffran för denna anstalts inrättande höjes från 1,375,000 kronor till 1,409,000 kronor.

Mot anvisandet av återstoden av de belopp, som beräknats för slutförande av vissa ombyggnadsarbeten vid Uppsala hospital och asyl, har riksdagen ej heller haft något att erinra och riksdagen har jämväl godkänt Eders Kungl. Maj:ts förslag om beräkning av ett belopp av 1,200,000 kronor för fortsättande av byggnadsarbetena å sinnessjukhuset vid Umeå i överensstämmelse med den jämkade byggnadsplan, som i statsrådsprotokollet angivits. Likaså har riksdagen bifallit Eders Kungl. Maj:ts framställning beträffande sinnessjukhuset i Jönköping.

Vidkommande härefter Eders Kungl. Maj:ts förslag om medels anvisande för ombyggnad av första klass paviljongerna vid Lunds hospital och asyl har riksdagen icke utan tvekan ansett sig böra godkänna detsamma. Då riksdagen emellertid med hänsyn till behovet av paviljongernas modernisering funnit ett uppskov härmed icke böra äga rum och ansett sig böra medgiva arbetenas utförande i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts förslag, får riksdagen uttala önskvärdheten därav, att vid eventuellt uppkommande ytterligare krav å renoveringsarbeten vid sinnessjukhusen en plan framlägges för riksdagen för belysande dels av omfattningen av sådana arbeten och dels av den ordning, i vilka arbetena böra ifrågakomma.

Vad slutligen angår de föreslagna ny- och ombyggnaderna vid Växjö hospital samt byggnadsarbetena m. m. vid Vadstena hospital och asyl, har riksdagen, vars vederbörande utskott besökt hospitalen ifråga och tagit kännedom om förhållandena därstädes, funnit Eders Kungl. Maj:ts förslag om utförandet av ifrågavarande arbeten till fullo motiverat. De beräknade kostnaderna hava icke föranlett till erinran från riksdagens sida.

Riksdagen, som förutsätter, att i varje fall de större byggnadsarbetena, nämligen vid sinnesslöanstalten i Lund och vid Växjö hospital, utföras under byggnadsstyrelsens regi, har i övrigt ej haft något att erinra mot Eders Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag och får alltså anmäla, att riksdagen i anledning av Eders Kungl. Maj:ts förevarande proposition och ovanberörda motion, I: 283,

I) *dels* beslutat, att vid den anstalt för kvinnliga asociala imbecilla, som enligt beslut av 1928 års riksdag skall inrättas genom ändring av det utav Svea trängkår tidigare disponerade kasernetablissemmentet i Örebro, skola för en beräknad kostnad av högst 34,000 kronor vidtagas åtgärder för avledande av dagvatten m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med i statsråds protokollet över socialärenden den 21 februari 1930 förordat förslag,

*dels ock*, med ändring av vad 1929 års riksdag därutinnan bestämt, medgivit, att sammanlagda kostnaden för omändring av berörda kasernetablissemment i Örebro må utgöra högst 1,409,000 kronor;

II) beslutat, att ombyggnad av första klasspaviljongerna vid Lunds hospital och asyl skall för en beräknad kostnad av högst 209,000 kronor utföras i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Carl Westman i november 1927 uppgjorda ritningar, dock med iakttagande av viss i sagda statsrådsprotokoll förordad jämkning;

III) beslutat, att vid Växjö hospital skola utföras ny- och ombyggnadsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med i nämnda statsrådsprotokoll förordat förslag och för en beräknad kostnad av högst 3,807,600 kronor;

IV) beslutat, att vid Vadstena hospital och asyl skola för en beräknad kostnad av högst 481,000 kronor utföras vissa ombyggnads- och ändringsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med i meromnämnda statsrådsprotokoll förordat förslag;

V) beslutat, att en anstalt för 600 svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön må i huvudsaklig överensstämmelse med vad riksdagen angivit anordnas genom omändring och utbyggnad av det ofullbordade kasernetablissemmentet i Lund för en beräknad kostnad av högst 4,140,000 kronor; samt

VI) under femte huvudtiteln, avdelningen medicinalstaten samt hälso- och sjukvården, underavdelningen sjukvårdsanstalterna, till hospitalsbyggnader för budgetåret 1930/1931 anvisat ett extra reservationsanslag av 4,700,000 kronor.

Stockholm den 11 juni 1930.

Med undersåtlig vördnad.

---